

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

بررسی رخدادهای ایران پس از انقلاب اسلامی (۱۳)

سال سیزدهم انقلاب - ۱۳۷۰

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر در دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: دارابی

فهرست مطالب

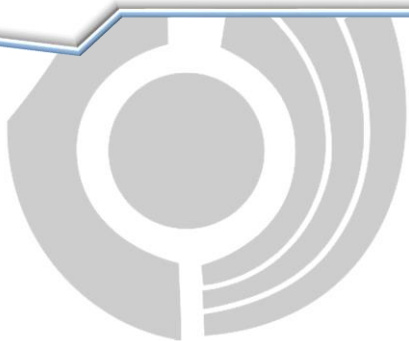
صفحه

عنوان

۳	مقدمه
۴	اهم رخدادهای سال سیزدهم انقلاب
۵	تعیین نوع نظارت شورای نگهبان
۵	تشکیل هیئت منصفه مطبوعات
۶	سازماندهی مجدد مجاهدین انقلاب اسلامی
۶	معرفی عراق به عنوان متجاوز
۷	بهره برداری از مجتمع فولاد مبارکه
۷	تاسیس شرکت ملی پخش فرآورده های نفتی ایران
۷	بهره برداری از بیش از هزار و ۶۰۰ طرح عمرانی
۷	بازنگری در طرح تغییر ساعت رسمی کشور
۸	جمع بندی

بهمن‌امسال، انقلاب اسلامی ایران چهل ساله می‌شود. این انقلاب در چهار دهه گذشته با مسائل و حوادث گوناگونی مواجه بوده و در عین حال دستاوردهای بسیاری داشته است. برای فهم قدرت و عظمت انقلاب، شناخت زمینه‌های شکل‌گیری و ویژگی‌های منحصر به فرد آن و وقایعی که از سر گذرانده ضروری است. بر این اساس بنا داریم در چهل شماره، تاریخ ۴۰ ساله انقلاب را بررسی کنیم.^۱ این شماره به تحولات و مسائل سال سیزدهم انقلاب اختصاص دارد. تحرک بیشتر در عرصه اقتصادی مشخصه بارز سال ۱۳۷۰ است. در این حوزه طرح‌های مختلفی به ویژه در استان‌های محروم کشور عملیاتی شد. در حوزه سیاسی نیز تعیین نوع نظارت شورای نگهبان در انتخابات از جمله مهم‌ترین موضوعات است.

۱. منبع اصلی برای بررسی این رخدادها، رسانه‌ها هستند.

■ تعیین نوع نظارت شورای نگهبان

همزمان با انتخابات چهارمین دوره مجلس شورای اسلامی، هیئت مرکزی انتخابات از شورای نگهبان خواست نوع نظارت در اصل ۹۹ قانون اساسی را تفسیر کند.^۱ شورای نگهبان که به موجب اصل ۹۸ قانون اساسی تفسیر قانون را بر عهده دارد اعلام کرد: «نظارت مذکور در اصل ۹۹ استصوابی است و شامل تمام مراحل اجرایی انتخابات از جمله تایید و رد صلاحیت کاندیداها می‌شود».^۲

هر چند از این تاریخ اصطلاح "نظارت استصوابی" به ادبیات سیاسی ایران راه یافت، قوانین حاکم بر انتخابات مجلس شورای اسلامی بعد از انقلاب، مبین حق نظارت استصوابی شورای نگهبان بوده است. این حق در انتخابات میان دوره‌ای مجلس اول به سبب آمادگی نداشتن شورای نگهبان به طور کامل اعمال نشد؛ اما در انتخابات مجلس دوم با همکاری وزارت کشور به شکل کامل اجرا شد. در این انتخابات، شورای نگهبان در مرحله اعلام نتایج انتخابات نیز با اعمال نظارت استصوابی، نتایج اعلام شده وزارت کشور را درباره ۱۳ حوزه انتخابیه ابطال کرد. این اقدام اعتراض‌هایی برانگیخت و امام (ره) با صدور پیامی تاریخی در دفاع از اقدام قانونی شورا و تبیین جایگاه رفیع آن در نظام جمهوری اسلامی، به جوسازان پاسخ دادند.^۳ در انتخابات مجلس سوم هم به واسطه سرپیچی وزارت کشور، اعمال کامل نظارت استصوابی شورا میسر نشد.^۴ در انتخابات مجلس چهارم (فروردین ۱۳۷۱) شورای نگهبان به استناد این تفسیر، تعدادی از نمایندگان مجلس سوم را رد صلاحیت کرد.

■ تشکیل هیئت منصفه مطبوعات

۱. شورای محترم نگهبان - با سلام و تحیات - نظر به اینکه امر انتخابات از امور مهمه کشور است و امت اسلامی با رشد انقلابی در تمام دوره‌های اخذ رأی به نحو چشمگیری در انتخابات شرکت نموده‌اند و من بعد نیز باید به نحوی عمل شود که حضور آزادانه مردم هم چنان محفوظ بماند و این امر مستلزم نظارت شورای نگهبان است تا در تمام جهات رعایت بی‌طرفی کامل معمول گردد و در این خصوص در کیفیت اجراء و نظارت گاهی شائبه تداخل مطرح می‌گردد بنا به مراتب استدعا دارد نظر تفسیری آن شورای محترم را در مورد مدلول اصل ۹۹ قانون اساسی اعلام فرمایند. غلامرضا رضوانی - رئیس هیئت مرکزی نظارت شورای نگهبان بر انتخابات

۲. پایگاه اینترنتی شورای نگهبان، <http://www.shora-gc.ir>

۳. «بسم الله الرحمن الرحيم - چنانچه مشاهده می‌شود پس از انتخابات مرحله اول از دوره دوم مجلس شورای اسلامی، افرادی که نظریه شورای محترم نگهبان در ابطال یا تأیید بعضی حوزه‌ها موافق میل شان نبوده است دست به شایعه افکنی زده و اعضای محترم شورای نگهبان - ایدهم الله - را که حافظ مصالح اسلام و مسلمین هستند، تضعیف و یا خدای ناکرده توهین می‌نمایند و به پخش اعلامیه و خطابه در مطبوعات و محافل دست زده اند غافل از آنکه پیامد چنین اعمال و جوسازی‌ها آن هم در دوره دوم مجلس و نگذشتن سالی چند از انقلاب چه خواهد بود. امید است چنین اعمال، بی توجه به نتایج ناروا و اسف بار آن باشد. معلوم نیست در صدر مشروطیت در دوره اول با فقهای ناظر به قوانین این نحو عمل شده باشد. در آن زمان به تدریج فقها را از مجلس بیرون راندند و به سر این ملت آن آوردند که دیدیم. من به این آقایان هشدار می‌دهم که تضعیف و توهین به فقهای شورای نگهبان امری خطرناک برای کشور و اسلام است. همیشه انحرافات به تدریج در یک رژیم وارد می‌شود و در آخر، رژیمی را ساقط می‌نماید. لازم است همه به طور اکید به مصالح اسلام و مسلمین توجه کنیم و به قوانین، هر چند مخالف نظر و سلیقه شخصی مان باشد احترام بگذاریم و به این جمهوری نوپا که مورد هجوم قدرت‌ها و ابرقدرت هاست وفادار باشیم. در خاتمه باید بگویم که حضرات آقایان فقهای شورای نگهبان را با آشنائی و شناخت تعیین کردم و احترام به آنان و حفظ مقامشان را لازم می‌دانم و امید آن دارم که این نحو امور تکرار نشود. و به شورای نگهبان تذکر می‌دهم که در کار خود استوار باشید و با قاطعیت و دقت عمل فرمایید و به خدای متعال اتکال کنید. از خداوند تعالی عنایت و رحمت برای ملت عزیز را خواستارم.» (صحیفه امام، جلد ۱۸، ص ۴۳۱)

۴. قدرت اله رحمانی، نظارت استصوابی؛ قانون یا بدعت؟ ۱۳۹۲/۴/۱۵، پایگاه اینترنتی شورای نگهبان، <http://www.shora-gc.ir>

سال ۱۳۷۰، هیئت منصفه مطبوعات تشکیل شد و تا سال ۱۳۷۲، چند محاکمه مهم برگزار کرد. براساس ماده ۳۶ قانون مطبوعات، هیئت منصفه هر دو سال یک بار در مهرماه انتخاب می‌شوند. هیئت مذکور در تهران ۲۱ نفر و در دیگر استان‌ها ۱۴ نفر از افراد مورد اعتماد عمومی از گروه‌های مختلف اجتماعی (روحانیان، استادان دانشگاه، پزشکان، مهندسان، نویسندگان و روزنامه‌نگاران، وکلای دادگستری، دبیران و آموزگاران، اصناف، کارمندان، کارگران، کشاورزان، هنرمندان و بسیجیان) هستند.^۱

■ سازماندهی مجدد مجاهدین انقلاب اسلامی

پس از پایان جنگ و در سال ۱۳۷۰ برخی فعالان سیاسی با اضافه کردن نام «ایران» به اسم سازمان منحل مجاهدین انقلاب اسلامی (۱۳۶۵^۲)، به طور رسمی از وزارت کشور اجازه فعالیت گرفتند. بهزاد نبوی، محمد سلامتی، محسن آرمین، سید مصطفی تاج زاده و هاشم آغاجری از جمله این افراد بودند که در دوره قبل از سازمان استعفا کرده بودند. مواضع این گروه پس از تجدید حیات، بیشتر حول انتقاد از عملکرد دولت هاشمی رفسنجانی بود. این سازمان به عنوان بخشی از جبهه دوم خرداد پس از انتخابات ۱۳۸۸، با صدور بیانیه‌هایی اعتراض خود را به نتیجه انتخابات اعلام کرد. بر اساس اعلام دادستان عمومی و انقلاب تهران فعالیت سازمان مجاهدین از آذر ۱۳۸۹ غیرقانونی است.^۳

■ معرفی عراق به عنوان متجاوز

یازده سال پس از آغاز جنگ هشت ساله تحمیلی، دبیر کل سازمان ملل متحد (۱۸ آذر ۱۳۷۰) در گزارش به شورای امنیت، اعلام کرد عراق در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹، به ایران حمله کرده است. خاویر پرز دکوئیار حمله عراق به ایران را نقض حقوق بین‌الملل و اصول اخلاقی دانست و توضیحات عراق را پذیرفتنی و کافی ندانست. این گزارش پیروزی سیاسی برای ایران بود و به بیان رهبر معظم انقلاب: "اعتراف سازمان‌های بین‌المللی به حقانیت ایران در جنگ هشت‌ساله، هرچند بسیار دیر انجام شد، اما با این حال، پیروزی بزرگی برای ملت بزرگ و عظیم‌الشأن بود؛ ملتی که هشت سال همچون قهرمانی مظلوم

۱ . <https://sanad.um.ac.ir/images/۲۰۵/chart/matboat.pdf>

۲ . این سازمان اوایل سال ۱۳۵۸ در پی رهنمود امام(ره) مبنی بر اتحاد گروه‌های مبارز اعلام موجودیت کرد. هفت گروه (منصورون، امت واحده، موحدین، فلاح، بدر، توحیدی صف و توحیدی خلق) با صدور بیانیه‌ای اتحاد خود را در قالب تشکلی با عنوان «سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی» اعلام کردند. اعضای سازمان پس از مدتی دچار اختلاف نظر شدند و از امام(ره) درخواست کردند نماینده‌ای در آن سازمان تعیین کند. بهار ۱۳۵۸، امام خمینی با بروز اختلافات و با درخواست خود سازمان، دو نماینده برای حل اختلافات در سازمان معرفی نمودند؛ استاد مطهری که مسائل سیاسی سازمان با وی بود و آیت‌اله راستی کاشانی که در مسائل فقهی با وی مشورت می‌شد. پس از شهادت استاد مطهری، اختلاف برخی اعضا با آیت‌اله راستی کاشانی در برخی مسائل از جمله حکم حزبی و فقهی بالا گرفت (محمدعلی زندی، سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی، پژوهشکده باقرالعلوم، <http://pajoohe.ir>) و کشمکش‌های چپ و راست در سازمان بیشتر شد. عده‌ای از نیروهای فعال این سازمان به توصیه نماینده امام(ره) مبنی بر ارجحیت کار حکومت اسلامی بر کار تشکیلاتی، از سازمان استعفاء کردند و به عضویت سپاه درآمدند. در مقابل، جریان چپ سازمان، هواداران خود را از نهادها فراخواند و خواهان استعفای آنها از نهادها و عضویت در سازمان شد. اختلافات درونی کار را به جایی رساند که آیت‌اله راستی، مهرماه سال ۱۳۶۵ پذیرش استعفای خویش و انحلال سازمان را از امام درخواست کرد. با قبول این درخواست از طرف امام(ره)، عملاً فعالیت سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی تعطیل شد.

۳. در حال حاضر گروهی از اعضای سازمان در خارج از ایران، سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی ایران (شاخه خارج از کشور) را تشکیل داده‌اند.

جنگید، تا اجازه ندهد که دشمنانش - یعنی همه قدرت‌های زر و زور - پشت سر عراق، ذلت و وابستگی را بر او تحمیل کنند و او را از اسلام عزیز جدا سازند".^۱

■ بهره‌برداری از مجتمع فولاد مبارکه

شرکت فولاد مبارکه اصفهان از بزرگ‌ترین واحدهای صنعتی کشور، مهر ۱۳۷۰ به بهره‌برداری رسید. با ورود محصولات فولادی این شرکت به بازار و افزایش تدریجی تولید تا سقف ظرفیت اسمی چهارمیلیون و ۲۰۰ هزار تن بخش عمده‌ای از نیاز کشور به این کالای استراتژیک برطرف شد.^۲

■ تاسیس شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران

شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران براساس اصل تفکیک فعالیت‌های بالادستی (اکتشاف و تولید نفت خام و گاز) از پایین دستی (انتقال نفت خام و فرآورده، پالایش، صادرات، واردات و توزیع فرآورده‌های نفتی) اسفند ۱۳۷۰ در وزارت نفت تاسیس شد. این شرکت که یکی از چهار شرکت اصلی وزارت نفت است^۳، راهبری و نظارت بر فعالیت شرکت‌های فرعی شامل شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران، شرکت خطوط لوله و مخابرات نفت ایران، شرکت پالایش نفت آبادان، شرکت پالایش نفت امام خمینی(ره) شازند اراک، شرکت ملی مهندسی و ساختمان نفت ایران و شرکت توسعه صنایع پالایش را برعهده دارد.^۴

■ بهره‌برداری از بیش از هزار و ۶۰۰ طرح عمرانی

با آغاز فصل سازندگی، دولت، تلاش‌هایی برای بهبود اوضاع مناطق محروم کشور انجام داد. در همین راستا سال ۱۳۷۰ حدود دو هزار طرح عمرانی به بهره‌برداری رسید. دهه فجر همان سال بیش از هزار و ۶۰۰ طرح در حوزه‌های آموزشی و فرهنگی، راهسازی، تامین آب، برق، خدمات بهداشتی و درمان و کشاورزی اجرایی شد. بیشتر این طرح‌ها در استان‌های مرکزی، لرستان، سیستان و بلوچستان، فارس و کردستان بود.^۵

■ طرح تغییر ساعت رسمی کشور

هیئت دولت در سال ۱۳۷۰ تصویب کرد ساعت رسمی کشور همه ساله اول فروردین یک ساعت جلو کشیده شود و ۳۱ شهریور به حال اول بازگردد. این طرح که بعد از انقلاب معلق مانده بود، از سال ۱۳۷۰ دوباره اجرایی شد. با وجود این، اسفند ۱۳۸۴، هیئت دولت مصوبه تغییر ساعت را ملغی کرد. استدلال این بود که این کار به کاهش بار ترافیک کمک و با نزدیک کردن ساعت نهار و نماز، از اتلاف وقت در میانه روز جلوگیری می‌کند. این تصمیم پایدار نماند و در نهایت مرداد

۱. پیام مقام معظم رهبری، ۱۳۷۰/۰۹/۲۷

۲. شرکت فولاد مبارکه، <https://www.msc.ir>

۳. شرکت ملی نفت ایران، شرکت ملی گاز ایران، شرکت ملی صنایع پتروشیمی ایران و شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران

۴. <http://www.niordc.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=۲۱۲۴&pageid=۷۸>

۵. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۷۰/۱۱/۱۶

۱۳۸۶ قانونی در مجلس تصویب شد که دولت را مکلف می‌کرد هر سال دوبار ساعت رسمی کشور را متناسب با وضع کره زمین تغییر دهد، اول فرودین ساعت را یک ساعت به جلو ببرد و در پایان شهریور آن را یک ساعت عقب برگرداند.^۱

■ جمع بندی

در سیزدهمین سال انقلاب، سازندگی ویرانی‌های ناشی از جنگ هشت ساله و آبادانی مناطق محروم کشور، اولویت نظام اسلامی بود. بر همین اساس صدها طرح عمرانی در مناطق مختلف کشور به بهره‌برداری رسید. رشد اقتصادی ۱۴ درصدی سال ۱۳۶۹ و ۱۲ درصدی سال ۱۳۷۰^۲ بیان کننده عزم مسئولان برای ورود به مرحله نوینی از پیشرفت ایران بود. همچنین در سال ۱۳۷۰ و در آستانه انتخابات مجلس چهارم شورای اسلامی، بحث نظارت استصوابی شورای نگهبان مطرح و فضای سیاسی کشور را متاثر کرد. سازماندهی مجدد مجاهدین انقلاب اسلامی و بازنگری در طرح تغییر ساعت رسمی کشور از دیگر موضوعات مهمی بود که در سال سیزدهم انقلاب مورد توجه رسانه‌ها بود.

۱. ایسنا ۱۳۹۵/۱/۲

۲. دنیای اقتصاد، ۱۳۹۶/۳/۲۹